

ความเชื่อของชาวพุทธในสังคมไทย

พระครูใบฎีกาหัตถ์ กิตตินนโท, ผศ.ดร.

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

บทนำ

ชาวพุทธเชื่อว่า ศาสนาของพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน จะมีอายุยืนยาวถึง ๕,๐๐๐ ปี และหลังจาก กึ่งพุทธกาลคือตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นไป พระพุทธศาสนาจะค่อย ๆ เสื่อมไปโดยลำดับ ความเสื่อม ดังกล่าวขึ้นอยู่กับปัจจัยหลังสองประการ คือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การทำลายล้างโดยบุคคลต่างศาสนา จะเป็นด้วยศึกสงครามและปัจจัยภายใน คือ “การทำลายโดยชาวพุทธเอง” หลายปีผ่านมามีผู้แต่งกาย เลียนแบบสงฆ์ (ลักเพศ) มีพฤติกรรมเป็นชาวต่างชาติหนังสือพิมพ์หลายครั้ง จนญาติโยมที่ศรัทธา กล้าแข็งในศาสนา บางท่านถึงกับศรัทธาถอยหันหลังให้วัด ความจริงแล้ว พุทธศาสนาไม่เสื่อม แต่บุคคล ต่างหากที่เสื่อม ปัญหาอยู่ที่ว่าบุคคลที่เสื่อมนั้นใช้รูปแบบและรูปแบบของศาสนาเป็นเครื่องมือหากิน หาผลประโยชน์บนพื้นฐานศรัทธาของชาวบ้าน ฝ่ายชาวบ้านเอง รู้ทั้งรู้ก็ปล่อยเลยตามเลยเข้าทำนอง “ชั่วช่างชี ดีช่างสงฆ์” อย่างนี้สถานการณ์ของพุทธศาสนาคงจะย่ำแย่ คนทำบุญก็ต้องเลือกให้เหมาะทั้ง บุคคล และกาลเทศะ ไม่เปิดโอกาสให้พวกหม่มผ้าเหลืองหากินอย่างลายนวล นักบวชหากินที่ประพฤติ ละเมิดพระธรรมวินัยอย่างชัดแจ้ง มีโทษเพียงให้สึก กฎหมายบ้านเมืองไม่มีสิทธิ์ไปลงโทษอะไรได้ที่ หลอกหลวงชาวบ้าน ผูกดวงสะเดาะเคราะห์ หากินกันเป็นล่ำเป็นสันหรือใช้สถานที่วัดเป็นแหล่งหากิน ในรูปแบบต่าง ๆ ก็ไม่มีใครทำอะไรได้^๑ ภัททียา ยิมเรวัต ได้กล่าวถึงมูลเหตุของการเกิดความเชื่อว่าเป็น จากมนุษย์มีปัญหาทางด้านจิตใจ และความไม่รู้ไม่ว่ามนุษย์จะอยู่ในสภาพใดสังคมแบบไหน ภาวะจิต ของมนุษย์จะมีความรู้สึกไม่สบายใจไม่มั่นคงต่อชีวิตตนเอง ความเชื่อนี้จะช่วยให้กำลังใจช่วยรักษาจิตใจ ให้กับมนุษย์ช่วยตอบคำถามที่มนุษย์ไม่สามารถหาคำตอบได้^๒

พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นและเจริญรุ่งเรืองในประเทศอินเดีย แต่ปัจจุบันพระพุทธศาสนาในอินเดีย เหลือเพียงร่องรอยความเจริญในอดีต ที่เป็นเช่นนี้ เหตุสำคัญประการหนึ่ง ก็เนื่องจากปัจจัยภายใน คือ นักบวชประพฤตินั้นไม่ต่างไปจากฆราวาส ผู้คนจึงถอยศรัทธาจากค่อย ๆ เสื่อมและทวีความรุนแรง

^๑ ดนัย ไชโยธธา, ลัทธิศาสนาและระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๔๙.

^๒ ภัททียา ยิมเรวัต, การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมด้านความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณี, ภาษาและ วัฒนธรรม, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน, ๒๕๔๐): ๕-๑๒.

ถึงขั้นสูญไปหมด ซึ่งมีปัจจัยอีก ๔ ประการ คือ สาวกวิกล ประชาชนวิบัติ พระมหากษัตริย์ขึ้นหน้าศาสนาพิการ “สาวกวิกล” หมายถึงพระภิกษุไม่ประพฤติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ประพฤตินอกธรรมวินัยแล้ว พวกนอกศาสนายกมารุกรานเช่นฆ่า “ประชาชนก็ถึงกาลวิบัติ” อีกทั้ง “พระมหากษัตริย์ก็ยังนับถือลัทธิอื่นไม่นับถือพุทธศาสนา” “ศาสนาจึงพิการถึงตาย” เมืองไทยพระพุทธศาสนาอยู่ได้เพราะมีพระมหากษัตริย์นับถือพุทธศาสนา ถ้าไม่มีพระมหากษัตริย์หรือพระมหากษัตริย์ไม่นับถือแล้ว ก็คงไม่เหลือพระพุทธศาสนาไว้ให้กับคนรุ่นหลังได้เห็นอีกเลย

แนวคิดและความเป็นมาของความเชื่อ

ความเชื่อของมนุษย์เกิดจากความรู้สึกที่ไม่ปลอดภัยจากอำนาจเหนือธรรมชาติเมื่อเกิดเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่ทำอันตรายต่อชีวิต และทรัพย์สินของมนุษย์ และเมื่อมนุษย์หาเหตุผลมาอธิบายไม่ได้ จึงเกิดความคิดว่าจะต้องมีสิ่งใด สิ่งหนึ่งบันดาลให้เป็นไปและสิ่งนั้นจะต้องมีอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งไม่สามารถบอกได้ว่าอำนาจเหนือธรรมชาตินั้นคืออะไร จึงมีจินตนาการขึ้นตามความรู้สึกว่าสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติคือ ภูตผี ปีศาจ วิญญาณ เทวดา นางไม้ เป็นต้น^๓ ความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นมนุษย์ ความเชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติย่อมมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ หมายถึง เชื่อในพลังอำนาจที่จะบันดาลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งในจักรวาลความเชื่อในปัญญาของมนุษย์ใช้เหตุผลไม่ยอมขึ้นอยู่กับอำนาจของสิ่งที่มองไม่เห็นและไม่สามารถพิสูจน์ได้ความรู้เหตุผลคือลำดับสูงสุดแห่งปัญญาของมนุษย์เป็นมูลเหตุให้เกิดพระพุทธศาสนา^๔ คนพื้นเมืองในสังคมไทยโบราณ ยังไม่รู้จักศาสนาพุทธและพราหมณ์ (ฮินดู) แต่ก็มีศาสนาผีเพราะนับถือผีพื้นเมืองของแต่ละเผ่า และอำนาจเหนือธรรมชาติผีพื้นเมืองมีหลายระดับ เช่น ผีเรือน ผีบ้าน ผีฟ้า พญาแถน ผีเหล่านี้ติดต่อกับคนได้โดยผ่านหมอผีที่เป็นผู้หญิงเรียกกันว่าคนทรงหรือร่างทรง ทุกคนในเผ่าหรือในท้องถิ่นเดียวกันย่อมอยู่ภายใต้อำนาจทางพิธีกรรมของหมอผี (คนทรง) ที่เป็นผู้หญิงระบบความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนาผีคือความเชื่อเรื่องขวัญ คือมีความเชื่อว่าคนเรามีส่วนประกอบสำคัญอยู่ ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นตัวตน ได้แก่ ร่างกาย กับส่วนที่ไม่เป็นตัวตน ได้แก่ ขวัญ เป็นต้น

ความเชื่อทางพุทธศาสนาของสังคมไทย

ความเชื่อเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เมื่อเกิดเป็นระบบขึ้นในสังคมมักเรียกว่า ศาสนา มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงสถาบันต่าง ๆ ทั้งในด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม ความเชื่อ

^๓ ดนัย ไชโยธา, ลัทธิศาสนาและระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น, หน้า ๖๘-๖๙.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๓.

ทางศาสนาจึงเป็นสถาบันหลักทางวัฒนธรรมความเจริญของสังคมโดยตรง เมื่อคนไทยมีความเชื่อมั่นหมายถึง การไว้วางใจกัน การเชื่อถือ การนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ ส่วนศาสนา แปลตามศัพท์ว่าคำสอน การสอน เป็นระบบความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง ในขณะที่ลัทธิ หมายถึงสิ่งที่รับเอมานับถือ และปรัชญา หมายถึง หลักแห่งความรู้และความจริงเรื่องกำเนิดศาสนามีหลายทฤษฎี มีทั้งที่เห็นว่า เป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ เกิดมาพร้อมกับมนุษย์ ทฤษฎีที่ว่าเกิดเพราะความกลัว และที่เห็นว่าเป็นปรากฏการณ์ในสังคมมนุษย์

ในสังคมไทย ความเชื่อและศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอย่างแยกไม่ออก อาจกล่าวได้ว่าเราไม่ได้นับถือศาสนาอย่างเคร่งครัด แต่ก็มิได้หมายความว่าความเชื่อและศาสนาจะมีบทบาทด้อยลงไป การนับถือศาสนาของคนไทยเป็นเรื่องสำคัญที่จะหล่อหลอมให้สังคมไทยเป็นไปในแบบอย่างที่เราเรียกว่า “อย่างไทย” มีเอกลักษณ์เป็นไทย ลักษณะความเชื่อและศาสนาที่อยู่ในสังคมไทยหรือเรียกว่า “แบบไทย ๆ” สังคมไทยเป็นสังคมพุทธหรือจะเรียกอารยธรรมไทยว่าเป็นอารยธรรมพุทธศาสนาได้หรือไม่อย่างไร ความเชื่อและศาสนาในวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ ในแง่การสร้างสรรค์ การยกระดับวัฒนธรรมและความสืบเนื่องทางวัฒนธรรมจนกลายเป็น อารยธรรม ศาสนาและความเชื่อเป็นทั้งเหตุโดยตรงและโดยอ้อม ที่ทำให้เกิดอารยธรรมในสังคม หรือของชนชาติใดชนชาติหนึ่ง อาจจะแผ่ขยายไปสู่ที่ต่าง ๆ จากจุดศูนย์กลางอารยธรรมนั้น เช่น พุทธศาสนา คริสต์ศาสนา ศาสนาอิสลาม เป็นศาสนาหลักที่สร้างอารยธรรมหรือมีส่วนสร้างอารยธรรมของหลายชาติ หลายภาษา เป็นจักรกลสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและในความเป็นไปของอารยธรรมโลกในปัจจุบันระบบเรื่องการบรรลุถึงจุดหมายสูงสุดในศาสนาเป็นเรื่องสำคัญ ความประพฤติทางศีลธรรมจรรยาอย่างเดียวย่อมไม่พอ ต้องมีการเตรียมในด้านต่าง ๆ ในส่วนนี้มักผูกอยู่กับ ระบบของพิธีกรรม เป็นพื้นฐานเดิมมา แต่เริ่มมีการเชื่อเรื่องเทพที่ต้องปรนนิบัติให้พอพระทัย การปฏิบัติบูชาด้วยพิธีกรรมต่าง ๆ มุ่งเพื่อแสดงความภักดี การสวดมนต์ทำวัตร เพื่อให้จิตใจสงบ ศาสนายังมีระบบความคิด ปรัชญา เป็นแกนหลัก ในทางการสร้างเหตุผล หรือเพื่อพิสูจน์ความเป็นไป ขนบธรรมเนียมความเชื่อในศาสนาของตน ศาสนาผูกพันหรืออาจเรียกว่า เกิดในสังคมเปลี่ยนแปลงไปในสังคม ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง เป็นเครื่องกำกับความคิดความอ่าน เป็นเครื่องบังคับพฤติกรรมของมนุษย์ ศาสนาจึงเป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งในสังคม เพื่อประโยชน์แก่การเข้าใจพฤติกรรมด้านความเชื่อของคนในสังคม

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังจะได้ชื่อว่าเป็นสังคมบริโภคนิยม หรือวัตถุนิยม เนื่องจากคนไทยได้รับอิทธิพลจากปรัชญาวัตถุนิยมของชาวตะวันตก ที่เน้นความสำคัญด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ เป็นการส่งเสริมมนุษย์ให้เพิ่มกิเลส (ความอยาก) มากขึ้นซึ่งขัดแย้งกับพื้นฐานการดำเนินแบบจิตนิยมเดิมของตน สังคมไทย จึงมีลักษณะขาดความเป็นเอกภาพ คือ ขาดความนึกคิดในความเป็นไทยที่แท้จริงขาดจุดยืน

อุดมคติที่จะยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน ปัจจุบันคนรุ่นใหม่ก็นิยมความเจริญด้านวัตถุ ดังจะเห็นได้จากมีการส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และรับเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ก็มีคนหัวเก่าบางส่วนที่ต่อต้านความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุ เพราะเห็นว่า ถ้ามนุษย์แข่งขันทางวัตถุมากขึ้น จะทำให้เกิดปัญหาทางสังคมมากขึ้นวัตถุนิยมส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม จนสภาพสังคมไทยตกอยู่ในสภาพเลวร้าย วิธีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี อันดีงาม ที่บรรพบุรุษสั่งสมไว้แทบจะไม่หลงเหลือให้ชนคนไทยเป็นหนี้สินล้นพ้นตัว สังคมที่มีมิตรไมตรีความเอื้ออาทรต่อกันเหลือน้อย เพราะต้องแข่งขันกันอย่างเอาจริงเพื่อความอยู่รอดรัฐบาลเองก็บริหารประเทศโดยใช้ระบบทุนนิยมโดยเน้นการเปลี่ยนแปลงทางการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และมวลรวมภายในประเทศดังที่ปรากฏชัดเจนในสังคมไทยปัจจุบัน^๕

สำหรับด้านความเชื่อของคนไทย ก็ไม่ได้แตกต่างจากชนชาติอื่น ๆ คือมีความเชื่อถือในเรื่องไสยศาสตร์ ผีसाงเทวดา เชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นและมีฤทธิ์อำนาจที่จะบันดาลร้าย-ดี ให้แก่มนุษย์ได้ การที่คนไทยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติและสิ่งที่เหนือธรรมชาติ คนไทยจึงมีความเชื่อในสรรพสิ่งอันเป็นวิสัยของมนุษย์ที่ต้องการดำรงอยู่ด้วยความรู้สึกสมดุลกับธรรมชาติ และเป็นการสร้างกุศโลบายให้มีความรักและความหวงแหนสิ่งที่ให้คุณประโยชน์ในการดำรงชีวิต ความเชื่อของคนไทยแต่เดิมคือ “ผี” อันได้แก่ ผีบรรพบุรุษ ผีฟ้า (แถน-เทวดา) ผีนา (แม่ขวัญข้าว-แม่โพสพ) ผีดิน (แม่ธรณี) ผีน้ำ (แม่คงคา) และผีอื่น ๆ อีกมากมาย ทั้งนี้เพราะคนไทยในสมัยก่อนถือว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งในธรรมชาติ ซึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติสามารถที่จะดลบันดาลให้ทั้งความอุดมสมบูรณ์และความวิบัติภัยอันตรายทั้งปวง การไม่ทำลายและทำร้ายธรรมชาติทำให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

จากที่กล่าวถึงเรื่องศาสนาและความเชื่อของคนไทย จะเห็นได้ว่าการนับถือศาสนาและความเชื่อของคนไทยมีลักษณะพิเศษ กล่าวคือ นอกจากจะกราบไหว้บูชาพระพุทธรูปแล้วยังกราบไหว้บูชาศาลพระภูมิและผีสางเทวดา จากที่กล่าวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยนั้น จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมไทยนอกจากจะมีลักษณะเป็นสากลเหมือนกับวัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่น ๆ แล้ว ยังมีลักษณะเฉพาะที่แสดงเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทย แสดงลักษณะเฉพาะของกลุ่มตนหลายประการ อาทิ เป็นวัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปอย่างแน่นแฟ้น อีกทั้งยังเกี่ยวพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยทั้งปวง นอกจากนี้ ยังมีลักษณะที่ผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับศาสนาพุทธและพราหมณ์ได้อย่างแนบสนิท เป็นวัฒนธรรมที่มีความกลมกลืนกับธรรมชาติ ชื่นชมธรรมชาติมากกว่าจะเอาชนะธรรมชาติ ดังเช่นกวีโบราณที่รจนาไว้ในวรรณคดีหลาย ๆ ฉบับ อีกประการก็คือ มีความละเอียดลออ

^๕ ศนาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ปรัชญาเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: นวสาส์นการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗๗.

ประณีตพิถีพิถันตามแบบฉบับชีวิตชาวบ้านที่ไม่มีความรีบร้อน ซึ่งจะเห็นได้จากงานจิตรศิลป์ต่าง ๆ ของไทย และยังเป็นวัฒนธรรม ที่มีความอิสระเสรี แสดงออกถึงความสนุกสนาน ร่าเริง เน้นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ แต่ก็ยังไม่ลืมที่จะยกย่องผู้อาวุโส พระสงฆ์ วงศาคณาญาติ วัฒนธรรมไทย สั่งสอนให้คนไทยเคารพ เชื้อฟุ้งผู้ใหญ่ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้ดำเนินสืบเนื่องมาเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน สันสมเป็นวัฒนธรรมของชาติ ทำให้คนไทยทุกหมู่เหล่าสามารถอยู่ร่วมกันด้วยความอบอุ่นและสงบสุข^๖

การที่กล่าวว่าสังคมไทยเป็นสังคมพุทธนั้น คงจะหมายได้เพียงว่าพุทธศาสนา เป็นศาสนาหลักที่คนไทยโดยมากและคนไทยทุกระดับยอมรับนับถือ เมื่อพิจารณาตามหลักฐานต่าง ๆ เช่น ตำนาน ก็ จะเห็นการปรับเปลี่ยนทางความเชื่อจากความเชื่อดั้งเดิมทั้งการปรับโดยสันติหรือปรับโดยขัดแย้ง ในส่วนที่รับพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์เข้ามาจนกลายเป็นหลักของความเชื่อแล้ว เมื่อมีศาสนาอื่น ความเชื่อและศาสนายังเป็นบ่อเกิดของศิลปะแขนงอื่น ๆ เช่น ประติมากรรม มีทั้งรูปสลัก ลายเส้น รูปปั้น เรื่องราวทางพุทธศาสนา มักปรากฏเป็นจิตรกรรมฝาผนังอันเป็นเสมือนบทเรียนทางศาสนา ในลักษณะภาพวาดที่สอนคติธรรมทางพุทธศาสนาโดยตรง^๗

หากกล่าวถึงปรากฏการณ์หนึ่งของชาวพุทธที่มีความเชื่อเหล่านี้นำไปสู่พิธีกรรมตามบริบทของความเชื่อ นั้น ๆ พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรงที่ประกอบส่วนใหญ่คือ การสวดมนต์ไหว้พระ รongลงมาคือ การรักษาศีล การปฏิบัติธรรม การทำบุญทอดกฐิน-ผ้าป่าสร้างพระพุทธรูป การเลี้ยงพระ ถวายสังฆทาน พรหมน้ำมนต์ตามลำดับ ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางพระพุทธศาสนากับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง พบว่าความเชื่อส่วนใหญ่ของร่างทรงที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา คือความเชื่อในการปฏิบัติธรรมrongลงมาคือความเชื่อในเรื่องการสวดมนต์ความเชื่อในเรื่อง การถือศีล กินเจ เลี้ยงพระ ถวายสังฆทานและความเชื่อใน การทอดกฐินผ้าป่าทำบุญสาธารณประโยชน์ ร่างทรงที่มีความเชื่อทางพระพุทธศาสนาพิธีกรรมที่กระทำสูงสุดคือการปฏิบัติธรรม รongลงมาคือ การสวดมนต์ร่างทรงที่มีความเชื่อด้านอื่น ๆ พิธีกรรม ที่กระทำสูงสุด คือพิธีการไหว้ครุrongลงมาคือ การรับขัน^๘

^๖ นิธิ เอียวศรีวงศ์, *พุทธศาสนาในความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิ โกลด์คิมทอง, ๒๕๔๓), หน้า ๙๒.

^๗ อมรรัตน์ จันทร์เพ็ญสว่าง, *จิตวิทยาศาสนาและความเชื่อและความจริง*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ กองทุนปี. ทราเวน, ๒๕๓๗), หน้า ๗๕.

^๘ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และนิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ, *การเข้าทรงและร่างทรง*, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๓), หน้า ๔๑.

ลักษณะคติความเชื่อในสังคมไทยโดยทั่วไป

สังคมไทยมีความเชื่อดั้งเดิม โดยลักษณะความเชื่อของคนในสังคมไทยมีการปรับเปลี่ยนไปจาก ความเชื่อดั้งเดิม ทั้งนี้ เพราะการได้ติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอก ทำให้ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมอื่น ๆ จนทำให้สภาพสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงดัง เช่น ศาสตราจารย์พระยาอนุนามนราชชน ได้กล่าวถึง ในหนังสือเรื่อง วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย ว่าเริ่มแรกนั้นความเชื่อของคนไทยแต่เดิมคงไม่ ต่างจากชาติอื่น ๆ คือเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นว่ามีอำนาจเหนือคนอาจบันดาลให้ทั้งคุณและโทษความเชื่อ ดังกล่าวเป็นการเชื่อถือผีสางเทวดาแบ่งได้ ๔ ประการ ดังนี้

๑. ความเชื่อเรื่องผีสางเทวดา เป็นความเชื่อเรื่องผีสางเทวดาเป็นปรากฏการณ์ทั่วไปทาง ศาสนาในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในสังคมไทยยังมีความเชื่อเช่นนี้อย่างมั่นคง ปรากฏการณ์ แทรกซึมอยู่ในเรื่องต่าง ๆ และความเชื่อดั้งเดิมยังเข้าไปอยู่ในเรื่องกฎหมาย กระบวนการทางกฎหมาย อีกด้วย

๒. การนับถือบรรพบุรุษ การนับถือบรรพบุรุษนี้เกี่ยวข้องกับระเบียบประเพณีของ ครอบครัวโดยเฉพาะเรื่องการแต่งงาน จะต้องมีการบูชาบรรพบุรุษเป็นอันดับแรก ระเบียบระบบต่าง ๆ ที่เกิดจากการนับถือผีสางเทวดา บรรพบุรุษนี้เป็นพื้นฐาน โดยตรงของสิ่งที่เรียกว่า “จารีต” หรือ “จารีต ประเพณีในสังคม” ซึ่งเป็นพื้นฐานของกฎหมายดั้งเดิมของไทย เช่น กฎหมาย มังรายศาสตร์ กฎหมาย ต่าง ๆ ในประชุมกฎหมายตราสามดวง

๓. ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องข้าว สังคมไทยเป็นสังคมเกษตร มีเรื่องการเพาะปลูกโดยเฉพาะ เรื่องการปลูกข้าวเป็นเรื่องสำคัญ ประเพณีที่เนื่องด้วยข้าว มีตั้งแต่การเริ่มไถนา มีพิธีของหลวงเป็นปฐม เรียกว่า “พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ” เมื่อข้าวตั้งท้องมีพิธีทำขวัญข้าว มีการบูชาแม่โพสพ ซึ่งเป็นเทพีแห่งข้าว ประเพณีสืบเนื่องด้วยข้าว เช่น การรวมกันทำฝายทำนบการลงแขก คือ การรวม แรงกันไปช่วยเกี่ยวข้าว การละเล่นต่าง ๆ อันเนื่องด้วยข้าว เช่น เพลงเกี่ยวข้าว การทำบุญเมื่อเก็บเกี่ยว ผลผลิตได้ เช่น บุญข้าวกระยาสารท เป็นต้น

๔. ความเชื่อเรื่องโลกจักรวาลและกำเนิดคนและสัตว์ คนไทยมีตำนานเล่าเรื่องกำเนิด โลกจักรวาล และการสร้างคน สัตว์ อยู่หลายสำนวน สรุปเป็นสำคัญ ๓ อย่าง ตำนานกลุ่มแรก มีจุดสำคัญอยู่ที่แกนหรือผีฟ้า กล่าวว่า แกน เป็นผู้สร้างทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นผู้วางกฎระเบียบ และควบคุม ดูแลให้มนุษย์อยู่ในระเบียบ และลงโทษเมื่อมนุษย์ประพฤติผิด

ดังนั้น สังคมไทยเข้าใจหลักธรรมเรื่องกรรมคลาดเคลื่อนจากจากหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา แล้วยังได้นำความเชื่อเรื่องกรรมในศาสนาอื่น มาปะปนจนเข้าใจว่าเป็นคำสอนในพระพุทธศาสนา ความเชื่อที่ผิดหลักกรรมในทางพระพุทธศาสนานั้นพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ ในติตถายตนสูตรว่า บุคคล

จะได้รับสุขหรือทุกข์เป็นเพราะสาเหตุจากกรรมที่ทำไว้ในชาติก่อนทั้งสิ้นเป็นเหตุเรียกว่า ปุพเพกต-เหตุวาท ๑ บุคคลจะได้รับสุขหรือทุกข์ เป็นเพราะสาเหตุจากการเนรมิตของพระเป็นเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ เรียกว่า อีสสรนิมมานเหตุวาท ๑ บุคคลจะได้รับสุขหรือทุกข์ไม่ได้มีสาเหตุมาจากปัจจัยใด ๆ ทั้งสิ้น เรียกว่า อเหตุปัจจัยวาท ๑”^๙

พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงผลของความเชื่อดังกล่าวทำให้สัตว์เร่ร่อนไปเกิดไม่มีที่สิ้นสุด และเป็นความเชื่อที่จัดอยู่ในหลักอภิกิริยาวิหะ หมายถึง การกระทำทุกอย่างไม่มีผล ทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วไม่ได้ชั่ว ความเชื่อดังกล่าวเป็นการปฏิเสธหลักกรรมเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธศาสนาสอนให้เชื่อว่าสุขทุกข์ทั้งปวง เกิดขึ้นเพราะกรรม คือการกระทำอันประกอบด้วยเจตนาไม่ได้หมายความว่าเกิดขึ้นเพราะกรรมเท่านั้นหมด ไม่ใช่เกิดขึ้นเพราะพระผู้เป็นเจ้าบันดาลและไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ โดยไม่มีเหตุและปัจจัยการเชื่อตามลัทธิทั้ง ๓ จะทำให้เป็นผู้ที่ขาดฉันทะ และความเพียร^{๑๐} เมื่อผสมผสานกับความเชื่อเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมในพระพุทธศาสนาที่คลาดเคลื่อนไปจากหลักกรรมว่า กรรมดีให้ผลเป็นลาภ ยศ สรรเสริญ อันเป็นรูปธรรมที่จับต้องได้และประกอบกับสังคมยกย่องคนดีคือคนที่มีร่ำรวยมีเกียรติและชื่อเสียงทำให้เกิดความแสวงหาสิ่งเหล่านี้ด้วยการหาทุกวิถีทางที่ให้ได้มา การเข้าใจและเชื่อเรื่องกรรมที่ผิดไปจากคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นในขั้นแรก มีผลต่อตนเองเป็นอย่างมาก เพราะผู้ที่เชื่อแบบผิด ๆ จะมีการกระทำที่ไม่เกรงกลัว และละอายต่อบาปส่งผลทำให้ต้องทุกข์ทรมานเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏไม่รู้จบสิ้นในขั้นต่อไป การกระทำที่ไม่เกรงกลัวและละอายต่อบาปจะส่งผลกระทบต่อสังคมโดยตรงทำให้เกิดปัญหาสังคมนานัปการ

ความเชื่อของชาวพุทธในสังคมไทย

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่งถือว่าการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เป็นทางที่จะพึงทำได้ด้วยความสามารถของตน พระพุทธองค์ทรงสอนให้มนุษย์ใช้ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องกำกักับความเชื่อโดยยึดหลักกาลามสูตรทรงให้ใช้เหตุผลพิจารณาในสิ่งต่าง ๆ ว่าสมควรเพียงใดที่จะเชื่อได้และให้เชื่อเรื่องกรรมเป็นสำคัญและพึงพระรัตนตรัยดีที่สุดในขณะที่สมบูรณ์ สุขสำราญได้จัดให้ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของประชาชนในสังคมแบบชาวบ้านเป็นความเชื่อ ในหลักคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาผสมผสานกับลัทธิพราหมณ์ และความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์หรือผีสิงเทวดา (วิญญูณนิยม)^{๑๑}

^๙ อด.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๖๒/๒๓๘.

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), **เชื่อกกรรมรู้กรรมแก้กรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗.

^{๑๑} **จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, สังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๑.

ประชาชนไม่อาจแยกได้ว่าส่วนใดเป็นคำสอนมาจากพระพุทธศาสนาจริงและส่วนใดที่เป็นความเชื่อในเรื่องผีसाง เทวดา อันเป็นความเชื่อเดิมรวมไปถึงการเช่นไหว้บรรพบุรุษ และการเข้าทรงด้วยความเชื่อในการเข้าทรง และร่างทรงของชาวบ้านจึงนำไปสู่ความเชื่อทางพิธีกรรมและบทบาทของตนเองต่อสังคมของร่างทรงด้วยและสาเหตุที่ทำให้ประชาชนมีความเชื่อเรื่องการเข้าทรงและร่างทรงมี ๙ ประการ คือ

- ๑) ความกลัวทางกายและใจ
- ๒) ความต้องการทางกายและใจ
- ๓) ความเชื่อทางไสยศาสตร์
- ๔) ปัญหาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ
- ๕) ความล้มเหลวทางการศึกษาวิทยาศาสตร์
- ๖) ความล้มเหลวทางการเผยแพร่พุทธธรรมที่ถูกต้องแก่ประชาชน
- ๗) ศาสนาไม่อาจเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจของประชาชนได้มากเพียงพอ
- ๘) ช่วยแก้ปัญหาบางส่วนของมนุษย์
- ๙) พระภิกษุสงฆ์และนักจิตวิทยามีจำนวนไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน

เมื่อสังคมชาวพุทธมีระบบความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ และไสยศาสตร์เป็นส่วนประกอบที่มีประโยชน์ต่อสังคม ทั้งในระดับจิตใจของแต่ละบุคคล และในระดับชุมชน ซึ่งความเชื่อในไสยศาสตร์จะสามารถตอบสนองความต้องการทางจิตใจของประชาชนได้ในระดับสังคม ความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์และไสยศาสตร์ ซึ่งเน้นทางด้านพิธีกรรมมากมีบทบาทในการรวมคนในชุมชนให้มาประกอบพิธีกรรมร่วมกัน สร้างความสามัคคี และทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ไสยศาสตร์เป็นความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เช่น ผีसाง เทวดาและ สิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติการติดต่อกับสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ทำได้โดยพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ เช่น การใช้เวทมนตร์คาถาโดยมีผู้ประกอบพิธีกรรมคือหมอผีคนทรงหรือจ้ำ แล้วแต่กรณีซึ่งเน้นพิธีกรรมและพยายามดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์บางอย่างเป็นส่วนบุคคลอันเป็นข้อแตกต่างจากศาสนา^{๑๒}

ทัศนคติความเชื่อชาวพุทธในสังคมไทย

ในมุมมองของความเชื่อชาวพุทธในสังคมไทย ผู้เขียนเห็นว่า คนไทยมีความต้องการสิ่งเสพรปรนเปรอตนเป็นธรรมชาติ เนื่องจากมนุษย์มีวิขา คือ มีความไม่รู้ และจากการที่มนุษย์มีวิขานี้สิ่งที่พวงมา ก็คือความดิ้นรนทะยานไปตามความอยากอย่างมีติดบอด กล่าวคือ เมื่อไม่รู้ ก็อาศัย

^{๑๒} อมรา พงศาพิชญ์, *วัฒนธรรมศาสนาและชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๓๖-๔๐.

ความรู้สึกและความอยากตามความรู้สึกนั้น เป็นตัวกำหนดในการดำรงชีวิตไปให้อยู่รอด ความทะยานอยากไปตามความรู้สึกนี้ เรียกว่า ตัณหา ซึ่งตัณหาที่เห็นกันทั่วไป ก็คือ ความต้องการสิ่งเสพปรนเปรอดน ดังนั้น เมื่อมนุษย์ดำเนินชีวิตไปอย่างนี้ มันก็วนเวียนอยู่ในวงจรที่ว่า เมื่อมีความไม่รู้อแล้ว ก็ดิ้นรนสนองความทะยานอยากที่มีติดบอด แล้วก็เกิดโทษแก่ชีวิต เกิดปัญหาแก่สังคมเรื่อยไป เป็นวงจรไม่รู้จักจบสิ้นอย่างที่เป็นอย่างนี้

ถึงแม้ว่า มนุษย์จะมีวิชาหรือตัณหาอยู่ในตัวเอง แต่ธรรมชาติของมนุษย์อีกอย่างหนึ่ง คือ มนุษย์มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองได้ ดังนั้น เมื่อปัญหาเกิดจากความไม่รู้ แล้วเป็นอยู่ด้วยอวิชชาและตัณหา ย่อมทำให้มนุษย์มีความต้องการเสพรสแบบตัณหา เมื่อจะแก้ปัญหานี้ก็ต้องทำให้มนุษย์มีความรู้ โดยการพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการของการศึกษา ฉะนั้น คนที่พัฒนาหรือมีการศึกษาแล้วก็จะมี ความรู้ถูกต้องมากขึ้น ทำให้การดำเนินชีวิตด้วยอวิชชาและตัณหา น้อยลง แต่ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา มากขึ้น ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสังคมโลกปัจจุบัน ที่เป็นยุคแห่งการบริโภคนิยม ที่มีสิ่งยั่วเย้ากิเลสตัณหา มากมาย จึงต้องใช้การศึกษาเข้ามาช่วยในการ พิจารณาการบริโภคต่าง ๆ เพื่อเป็นไปอย่างเหมาะสม ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น

ทัศนะแนวความคิดความเชื่อสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนทุกยุคทุกสมัยมาจน ปัจจุบันว่า มีความคิดความเชื่อในการดำเนินชีวิตประจำวันจนกลายเป็นภูมิปัญญา และประเพณี วัฒนธรรมสืบต่อมาจนถึงคนรุ่นใหม่และต่อ ๆ ไป อย่างไรในคัมภีร์พระไตรปิฎกที่มีเรื่องของศรัทธาอยู่ เป็นจำนวนมาก เช่น ใน อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ ได้กล่าวถึงสัทธาสัมปทา อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาตพระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๑ ได้กล่าวถึง สมสัทธา อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๒ ได้กล่าวถึงศรัทธา ความเชื่อที่มีเหตุผลยึดมั่นในหลักการกระทำดี กล่าวโดยสรุปแล้ว หลักของศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้มุ่งไปที่ความเชื่อที่ยึดหลักกรรม คือ การทำดีทำชั่ว ผลของกรรมดีและชั่ว เป็นต้น ในคัมภีร์อื่น ๆ ที่ได้แสดงความคิดความเชื่อของคนในกลุ่มชนชั้นต่าง ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มชนชาวไทยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น ในคัมภีร์มิลินทปัญหาได้พูดถึงศรัทธาว่า มีลักษณะทำจิตให้ผ่องใสและมีลักษณะจงใจ ในคัมภีร์ภูมิมิวลาสินีได้พูดถึงความคิดความเชื่อเรื่องของการ เวียนว่ายตายเกิด นรกสวรรค์และเทวดา เป็นต้นตลอดถึงวัฒนธรรมประเพณีที่มนุษย์ มีความเชื่อ และเป็นวิถีชีวิตของกลุ่มชนนั้นแล้วแยกประเด็นแนวความคิดความเชื่อออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. ลักษณะความเชื่อพุทธศาสตร์ คือ กลุ่มผู้ใช้เหตุผล ใช้ปัญญาพิจารณาถึงความเชื่อ ของตนว่า จะมีลักษณะของความเชื่ออย่างไร มีประโยชน์ต่อตนต่อกลุ่มชนของตนอย่างไร

๒. ลักษณะความเชื่อไสยศาสตร์ คือ กลุ่มผู้ที่ไม่ต้องการมีเหตุผลเกี่ยวกับแนวความคิด ความเชื่อ เพียงตรงตามความรู้สึกของตนที่ตัดสินใจเชื่อแล้ว โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลหรือประโยชน์ที่จะ ได้รับจากไสยศาสตร์นั้น

ลักษณะทั้ง ๒ ประการมีความเห็นที่ว่า แม้ว่ากลุ่มชนจะมีทัศนคติเกี่ยวกับความคิดความเชื่อแตกต่างกัน แต่ก็มี การผสมผสานกันอยู่หลายประการ จนบางครั้งแทบจะแยกกันไม่ออกและก็เป็นสภาวะทางจิตใจเพราะเรื่องของความเชื่อทั้ง ๒ ประเภท มีเนื้อหาสาระที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง พระพุทธศาสนา มีความสำคัญมุ่งไปในพระสัทธรรม คือ ปรีชาติ ปฏิบัติและปฏิเวธ ส่วนไสยศาสตร์นั้นหันหลังให้พระสัทธรรมจะไม่สามารถนำมาเป็นข้อพิสูจน์ใด ๆ ได้ แต่เมื่อนำศรัทธาในพระพุทธศาสนามาเป็นประเด็นแล้ว ก็สรุปลงได้ตรงที่มีจุดมุ่งหมายไปเพื่อปัญญานั้นเอง^{๑๓}

ปัญหาความเชื่อของชาวพุทธ

ประเทศไทยนั้นเป็นสังคมหนึ่งซึ่งยอมรับพระพุทธศาสนา และได้รับการหล่อหลอมจากหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามายาวนาน วิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ตั้งแต่กำเนิดจนถึงตาย จึงเกี่ยวโยงสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระพุทธศาสนา แต่เมื่อสังคมโลกเปิดกว้างขึ้นทั้งในด้านสื่อสารมวลชน เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่นำพาให้สังคมไทย ก้าวเข้าไปสู่กระแสแห่งยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติในหลาย ๆ ด้าน เช่น ปัญหาทางสังคม เป็นต้น พระพุทธศาสนา จึงเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่จะสามารถนำหลักการสำคัญที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในแบบองค์รวม เพื่อจะทำให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างครบวงจร อันจะส่งผลดีกับการแก้ไขปัญหาวิกฤติต่าง ๆ ของสังคมไทยต่อไป^{๑๔}

วิกฤติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นล้วนโยงใยถึงกันเป็นลูกโซ่ เป็นปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งกันและกันเมื่อเกิดวิกฤติขึ้นในด้านใดด้านหนึ่งของสังคมนั้นหมายถึงว่า ผลพวงจากวิกฤตินั้นย่อมกระทบต่อระบบในสังคมนั้นด้วย เช่น บ้านเมืองปัจจุบันเกิดภาวะวิกฤติ เพราะเป็นผลกระทบจากภาวะทางเศรษฐกิจทรุดตัว นักการเมืองบุคคลในสังคมหวังที่จะกอบโกยผลประโยชน์เป็นส่วนตัวมากขึ้น ประชาชนอดอยากมากขึ้น จึงเป็นภาวะวิกฤติทางสังคมเมื่อบุคคลในสังคมมีมากขึ้นความเห็นแก่ตัวมากขึ้น สภาพสิ่งแวดล้อมรอบตัวจึงไม่มีคนเอาใจใส่ดูแลจนเกิดเป็นภาวะวิกฤติทางสิ่งแวดล้อมถึงเวลาแล้วที่สังคมไทยจะต้องนำกระบวนทัศน์ทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในขณะนี้

ปัญหาความเชื่อและไสยศาสตร์กับปัญหาสังคม ความเชื่อโซกลาง คือ กลุ่มของพฤติกรรมและความเชื่อเกี่ยวข้องกับความคิดเชิงไสยศาสตร์ ที่ผู้ฝึกฝนเชื่อว่าอนาคต หรือผลลัพธ์ของเหตุการณ์

^{๑๓} แสง จันทร์งาม, *พุทธศาสนาวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสร้างสรรค้บุ๊คจำกัด, ๒๕๒๔), หน้า ๑๐๒.

^{๑๔} สมพร สุขเกษม, *ความจริงของชีวิต*, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๔๒), หน้า ๗๖.

บางอย่าง สามารถถูกดลบันดาลให้เป็นไปได้ด้วยพฤติกรรมที่กำหนดแนวคิดเกี่ยวกับ “โชคดี” และ “โชคร้าย” ก่อให้เกิดความเชื่อโชคลางมากมาย เช่น ความเชื่อที่ว่าถ้าจิ้งจกร้องทักก่อนเดินออกจากบ้าน จะมีโชคร้าย เป็นต้น โดยทั่วไปแล้ว ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง สามารถอธิบายได้โดยใช้คำศัพท์ทางศาสนา ซึ่งทำให้นักงักขาคติหลายคนให้ความเห็นว่าทุกศาสนาคือความเชื่อโชคลางทั้งสิ้นโดยนิยาม ความเชื่อโชคลางนั้นจะไม่วางอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล ความเชื่อหลายความเชื่อเกิดจากความเข้าใจผิดเกี่ยวกับความเป็นเหตุเป็นผลหรือสถิติ ความเชื่ออีกจำนวนมากเกิดจากความกลัว ที่แสดงออกในเรื่องของความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อในเหตุการณ์เหนือจริง การยื่นมือเข้ามาเกี่ยวข้องของสิ่งเหนือธรรมชาติ การปรากฏขึ้นของภูตผี หรือความมีประสิทธิภาพของเวทมนตร์คาถา การปลุกเสก การเชื่อในลาบบอกเหตุและการบอกเหตุการณ์ล่วงหน้าทุกอย่างที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เกิดความกลัวที่ไม่มีหลักเกณฑ์ หรือการยึดถือหลักทางศีลธรรมอย่างเคร่งครัดจนเกินไป

ความเชื่อโชคลางยังถูกใช้เพื่อหมายถึงระบบความเชื่อพื้นบ้าน ในความหมายที่แตกต่างกับความเชื่ออื่น ๆ เกี่ยวกับโลกทางวิญญาณของศาสนา และในความหมายที่แตกต่างกับวิทยาศาสตร์จากอดีตกาล ผ่านมาแล้ว เมื่อมนุษย์ไม่รู้ว่า ทำไมฟ้าถึงร้อง ทำไมจึงมีพายุ มนุษย์ก็เชื่อว่าเป็นไสยศาสตร์ เทพเจ้าโกรธเกรี้ยว เวลาผ่านไปส่วนที่เป็นไสยศาสตร์กลับเปลี่ยนกลายเป็นวิทยาศาสตร์ จึงบอกได้ว่า อะไรที่รู้แล้วคือวิทยาศาสตร์ ส่วนอะไรที่ยังไม่รู้คือไสยศาสตร์ เลยอดเหมือนว่าทั้ง ๒ ศาสตร์เข้ากันไม่ได้ แล้วสุดท้ายก็ปักความเชื่อไว้กับวิทยาศาสตร์ เนื่องจากวิทยาศาสตร์มันพิสูจน์ได้ ไม่ใช่คิดลอย ๆ เอาเอง

สำหรับความเชื่อและไสยศาสตร์กับปัญหาสังคมนั้น ถ้าหากคนเราจะมีความเชื่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น ไม่ใช่ความผิดหากแต่ความเชื่อนั้นไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับคนในสังคม และไม่มงายจนเกินไป จนทำให้เกิดผลเสียกับตัวเอง แต่ถ้าหากมองในแง่ของการหลอกลวงต้มตุ๋นของนักต้มตุ๋นสำนักต่าง ๆ ที่ใช้ความเชื่อ ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานทางวัฒนธรรมมาตั้งแต่ในอดีต ตั้งแต่บรรพบุรุษของเรา มาเป็นช่องทางในการทำมาหากิน ก็ถือว่าคนเหล่านั้น ทำความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น จึงถือได้ว่าเป็นปัญหาสังคมที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและเร่งด่วน ดังนั้น ความเชื่อและไสยศาสตร์ถือว่าไม่ผิด เพราะความเชื่อและไสยศาสตร์แม้จะเป็นที่พึ่งทางกายไม่ได้ แต่ก็เป็นที่พึ่งทางใจสำหรับบางคนได้เป็นอย่างดี แต่สุดท้ายไม่ว่าจะมีความเชื่อเช่นไร ก็ควรอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล ความเป็นไปได้ รวมไปถึงการมีวิจารณ์ญาณ ตลอดจนการพิจารณาอย่างรอบคอบ และไม่เชื่อจนมงายมากจนเกินไป แต่ถึงอย่างไรก็ตามสิ่งที่เป็นตัวกำหนดชะตาชีวิตของเราได้ดีที่สุด นั่นก็คือ “การกระทำของตัวเอง”^{๑๕}

^{๑๕} แสง จันทร์งาม, พุทธศาสนวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสร้างสรรค์บุ๊คจำกัด, ๒๕๒๔), หน้า ๑๑๗-๑๑๘.

พระพุทธองค์ทรงค้นพบความจริงอันสูงสุด และมีได้ทรงบังคับผู้ใดให้เชื่ออย่างงมงายในคำสอนของพระองค์ความมีเหตุผลของพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า อยู่ที่การเปิดโอกาสให้มีการสอบสวนอย่างถี่ถ้วนในทุกขั้นตอน แห่งวิถีทางไปสู่การตรัสรู้เพื่อที่จะเข้าใจสภาพแห่งปรากฏการณ์ทั้งปวง จำเป็นจะต้องอาศัยปัญญาญาณกำกับตลอดสายสัมพันธ์พระพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนชาวกาลามะ ผู้อาศัยอยู่ในเกสพุตตนิคม ในราชอาณาจักรหรือแคว้นโกศล ถึงทำที่อันเหมาะสมเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา พระองค์ตรัสว่า อย่าเชื่อหรือถือเอาสิ่งใด ๆ เพียงการฟังตาม ๆ กันมา อย่าเชื่อเพียงที่ถือสืบกันมา อย่าเชื่อเพียงข่าวลือ อย่าเชื่อโดยอ้างตำรา อย่าเชื่อโดยนิกเดาเอา อย่าเชื่อโดยการคาดคะเน อย่าเชื่อเพียงตรรกคิดไปตามอาการ อย่าเชื่อเพียงเพราะตรงกับความคิดเห็นของตน อย่าเชื่อเพียงเพราะน่าเชื่อถือ อย่าเชื่อเพียงเพราะว่าสมณะผู้นี้เป็นครูของเรา พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนชาวกาลามะต่อไป ให้พิจารณาทุกสิ่งด้วยตนเองอย่างถี่ถ้วน เมื่อใดที่ท่านรู้ด้วยตนเองว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ดี นักปราชญ์ดีเตียน เมื่อรับไว้และปฏิบัติแล้ว จะนำไปสู่ภัยอันตรายก็จงสละ ละทิ้งเสียในทางตรงกันข้าม เมื่อท่านทราบด้วยตนเองว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ถูกต้องดีเตียน นักปราชญ์สรรเสริญ เมื่อรับไว้และปฏิบัติแล้วจะนำไปสู่ประโยชน์และความสุขก็จงรับไว้ปฏิบัติ

ความเชื่อของชาวไทยในฐานะที่เป็นชาวพุทธในอดีต มีความเชื่อในเรื่องบุญกุศลว่า เมื่อใครก็ตามเป็นผู้ทำบุญกุศลไว้มาก เกิดมาแล้วก็จะได้เป็นมนุษย์เป็นคนมั่งมีศรีสุข ร่ำรวย มีคนนับถือมีความเจริญรุ่งเรือง เมื่อตายจากโลกนี้ไปก็จะได้เสวยผลบุญที่เมืองสวรรค์ แต่ถ้าหากทำความชั่วไว้มากเมื่อตายจากโลกนี้ไปก็จะได้ไปเกิดเมืองนรก อบายภูมิ เป็นต้น ชาวบ้านเชื่อว่าเมื่อได้กระทำความดีแล้วมันมีความสบายใจ อิ่มเอิบใจ การทำบุญแต่ละครั้งก็ต้องทำบุญกับพระสงฆ์ จึงจะถือว่าได้บุญอย่างบริบูรณ์ เช่น การทำบุญตักบาตรในเวลาเช้า การได้ถวายภัตตาหารในเวลาเพล การได้สวดมนต์ในเวลาไหว้พระก่อนนอน และการแผ่เมตตาให้สรรพสัตว์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ก็ถือว่าได้บุญได้กุศลแล้วเรื่องการทำบุญในพระพุทธศาสนามีหลายวิธีการด้วยกัน เช่น การให้ทานวัตถุ คือ ปัจจัยสี่ที่เป็นสิ่งจำเป็นเหมาะสมแก่สมณะภาวะเท่านั้น ธรรมทาน คือ การชี้โทษบอกคุณ ส่วนอภัยทานคือการให้อภัยกันและกันด้วยจิตอันประกอบด้วยเมตตา ถือว่าเป็นบุญกุศลอย่างยิ่งและการที่จะได้บุญได้กุศล^{๑๖} ถือว่าเป็นพิธีกรรมที่สั่งสมบุญกุศลกระทำเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า และเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป ความเชื่อที่เป็นการยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคม แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้ไม่สามารถจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความยำเกรง การยอมรับหรือการยึดมั่นนี้อาจมีหลักฐานที่จะพิสูจน์

^{๑๖} นภาจรี นำเบญจพล และอมรรรัตน์ จันทรเพ็ญสว่าง, จิตวิทยาศาสนาและความเชื่อและความจริง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กองทุนปี. ทราวณ, ๒๕๓๗), หน้า ๔๓.

ได้หรือไม่มีหลักฐานที่จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงก็ได้ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพราะเชื่อว่าธรรมเหล่านี้ย่อมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่ดีเป็นที่สมควรแก่การยึดถือเพื่อความผาสุกในชีวิต

ความเชื่อ กล่าวถึงการสื่อสารกันระหว่าง เทวดา ยักษ์ มาร พรหม กับพระพุทธเจ้ามี ๖ สูตร คือ มหาปทานสูตร เป็นต้น^{๑๗} เป็นสิ่งที่อยู่ในความนึกคิดของมนุษย์และมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่แสดงออก ศรัทธาหรือความเชื่อจะเป็นแรงดลใจให้มนุษย์มีพฤติกรรมต่าง ๆ อันจะนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งใจไว้ ดังนั้นศรัทธาหรือความเชื่อจึงมีอิทธิพลต่อการกำหนดวิถีชีวิตของแต่ละบุคคลและสังคม พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่ให้พุทธศาสนิกชนมีศรัทธาเป็นพื้นฐาน แต่เป็นศรัทธาที่มีเหตุผลที่ผู้ศรัทธาสามารถนำไปสู่การพัฒนาปัญญาได้ กรรมเป็นหลักธรรมที่สำคัญหลักธรรมหนึ่งทางพระพุทธศาสนาและเป็นหลักธรรมที่มาจากศรัทธาพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ แสดงให้เห็นถึงความคิดที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมอันนำไปสู่การกำหนดค่านิยมและวิถีชีวิตของคนในสังคม

ดังนั้น ในการฝึกฝนให้เกิดปัญญาต้องอาศัยธรรมชาติที่ต่อเนื่องมาจากการฝึกฝนพัฒนาด้าน กาย ศีล และ จิตใจ และอาศัยองค์ประกอบภายนอก คือ ปรโตโฆสะ องค์ประกอบภายใน คือ โยนิโสมนสิการ บวกกับหลักการพัฒนาปัญญา ๓ ประการ คือ สุตะ จิตตะและภาวนา เข้ามาช่วยโดยมีธรรมชาติที่เรียกว่า อินทรีย์ ๖ (ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ) ซึ่งมีอยู่แล้วในชีวิตมนุษย์เป็นช่องทางเชื่อมต่อระหว่างภายในกับภายนอก ผลที่ได้จากการฝึกฝนพัฒนาในแต่ละด้านจะส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน นั่นคือ กายและศีลที่ฝึกฝนพัฒนาได้แล้วเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการฝึกฝน ด้านจิตใจที่ฝึกฝนพัฒนาได้แล้วเป็นประโยชน์อย่างมาก ต่อการฝึกฝนพัฒนา ด้านปัญญาปัญญา ที่ฝึกฝนพัฒนาได้สมบูรณ์แล้วเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการฝึกฝนอบรมพฤติกรรมและจิตใจแนวทางการปรับเปลี่ยนและพัฒนา พฤติกรรมเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมยุคปัจจุบัน คือ การพัฒนาระดับศีล เป็นการพัฒนาพฤติกรรมหรือพัฒนาตนเองโดยการรักษาศีลทำสมาธิเพื่อให้เกิดปัญญาเมื่อเกิดปัญญานำซึ่งพฤติกรรมที่ดีงาม

สรุปได้ว่าพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นและเจริญรุ่งเรืองในประเทศอินเดีย แต่ปัจจุบันพระพุทธศาสนาในอินเดียเหลือเพียงร่องรอยความเจริญในอดีต ที่เป็นเช่นนี้ เหตุสำคัญประการหนึ่งก็เนื่องจากปัจจัยภายในคือนักบวชประพฤติตนไม่ต่างไปจากฆราวาส ผู้คนจึงถอยศรัทธาจากค่อย ๆ เสื่อมทิวความรุนแรงถึงขั้นสูญไปหมดเลยมีปัจจัยอีก ๔ ประการ คือ สาวกวิกล ประชาชนวิบัติ พระมหากษัตริย์ขึ้นหน้าศาสนาพิการ “สาวกวิกล” ก็คือพระภิกษุประพฤตินอกธรรมวินัย

^{๑๗} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๔/๕๖.

แนวคิดและความเป็นมาของความเชื่อ ความเชื่อของมนุษย์ได้มีวิวัฒนาการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) ความเชื่อในธรรมชาติ ความเชื่อระดับต่ำสุดของมนุษย์ คือความเชื่อในธรรมชาติ เพราะธรรมชาติเกิดอยู่เคียงข้างกับมนุษย์

๒) ความเชื่อในคติถือผีสาง เทวดา วิวัฒนาการแห่งความคิดของมนุษย์เกิดขึ้นพร้อมกับความเจริญรอบข้างอย่างอื่น มนุษย์มีความสงสัยว่าความมืด ความสว่าง ความร้อน ความหนาว ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ พายุฟ้า แม่น้ำ แม่น้ำภูเขาและต้นไม้ใหญ่ที่สามารถบันดาลให้เกิดความผันแปรไปได้ต่าง ๆ ในตัวธรรมชาติเหล่านั้น และมีผลบันดาลให้เกิดความสุขและความทุกข์แก่มนุษย์

๓) ความเชื่อในวิญญาณบรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษ ได้แก่ มารดา บิดา ปู่ย่า และตายายที่ตายไปแล้ว วิญญาณของบุคคลเหล่านั้นไม่ได้ไปไหน ยังคงอยู่เพื่อปกป้องรักษาดูแลบุตรหลานของพวกเขา ทำให้เกิดการบูชาวิญญาณบรรพบุรุษ โดยสังเกตตัวอย่างได้จากการบังสุกุลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้วของคนไทย

ลักษณะคติความเชื่อในสังคมไทย โดยทั่วไปความเชื่อเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เมื่อเกิดเป็นระบบขึ้นในสังคมมักเรียกว่า ศาสนา มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงสถาบันต่าง ๆ ทั้งในด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม ปัจจุบันสังคมไทยกำลังจะได้ชื่อว่าเป็นสังคมบริโภคนิยมหรือวัตถุนิยม เนื่องจากคนไทยได้รับอิทธิพลจากปรัชญาวัตถุนิยมของชาวตะวันตก ที่เน้นความสำคัญด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ เป็นการส่งเสริมมนุษย์ให้เพิ่มกิเลส (ความอยาก) มากขึ้นซึ่งขัดแย้งกับพื้นฐานการดำเนินแบบจิตนิยมเดิมของตนสังคมไทย จึงมีลักษณะขาดความเป็นเอกภาพ คือ ขาดความนึกคิดในความเป็นไทยที่แท้จริง ขาดจุดยืน อุดมคติ ที่จะยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน ปัจจุบันคนรุ่นใหม่ก็นิยมความเจริญด้านวัตถุ ดังจะเห็นได้จากการส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และรับเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน

ด้านความเชื่อทางพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน กลายเป็นสังคมบริโภคนิยม เน้นความสำคัญด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ ซึ่งขัดแย้งกับพื้นฐานการดำเนินชีวิตแบบพุทธเดิมของตน จึงส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม จนสภาพสังคมไทยตกอยู่ในสภาพที่เลวร้ายลงไป การดำเนินวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี อันดีงามที่บรรพบุรุษสั่งสมไว้แทบจะไม่หลงเหลือ ลักษณะความเชื่อปรับเปลี่ยนไปจากความเชื่อดั้งเดิม เชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นว่ามีอำนาจเหนือคน อาจบันดาลให้ทั้งคุณและโทษ การเชื่อถือผีสางเทวดาทำให้สังคมไทยเข้าใจหลักธรรมคลาดเคลื่อนจากหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาและวิถีพุทธแท้-เทียม ตลอดจนคุณค่าแท้คุณค่าเทียม จึงเกิดความสับสนขึ้นในสังคมไทย เพราะพฤติกรรมของชาวพุทธควรเชื่ออย่างไรและเชื่ออะไร ? นั้นบ่งบอกการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันการนำหลักธรรมพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

สรุป

การค้นพบความเชื่อที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่จะนำมาปรับใช้ได้ในประเทศไทย คือ ความเชื่อ กฎแห่งกรรม เป็นกระบวนการก่อกรรม และการให้ผลของกรรมอย่างเป็นเหตุเป็นผล ซึ่งกระบวนการ ก่อกรรมนั้นต้องประกอบด้วยเจตนา ดังนั้น จึงเป็นคำสอนที่สำคัญยิ่งเรื่องหนึ่งในพระพุทธศาสนา โดยสอนให้มนุษย์เชื่อเรื่องกรรม ผลของกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว โดยมีหัวใจหลัก คือการสร้างความดี ละเว้นความชั่วทั้งปวง และทำจิตใจให้บริสุทธิ์อยู่เสมอ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดี มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม อันนำไปสู่ความสงบสุขของตนเองและประเทศชาติ

บรรณานุกรม

- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **ปรัชญาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: นวสาส์นการพิมพ์, ๒๕๕๓.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.
- दनัย ไชยโยธา. **ลัทธิศาสนาและระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘.
- นภาพร น้าเบญจพล และอมรรัตน์ จันทร์เพ็ญสว่าง. **จิตวิทยาศาสนาและความเชื่อและความจริง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กองทุนปี.ทราเวน, ๒๕๓๗.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. **พุทธศาสนาในความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิ โกลด์คีมทอง, ๒๕๔๓.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). **เชื่อกกรรมรู้กรรมแก้กรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ และนิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ. **การเข้าทรงและร่างทรง**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๓๓.
- แสง จันทร์งาม. **พุทธศาสนาวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สร้างสรรค์บุ๊ค จำกัด, ๒๕๒๔.
- สมพร สุขเกษม. **ความจริงของชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๔๒.

อมรรัตน์ จันทร์เพ็ญสว่าง. จิตวิทยาศาสนาและความเชื่อและความจริง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
กองทุนปี. ทราเวน, ๒๕๓๗.

อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรมศาสนาและชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่
ที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.